

100 години независима България

На 22 септември 1908 г. в историческата църква „Свети Четиридесет мъченици“ във Велико Търново с Манифест към българския народ, подписан от Фердинанд, е тържествено обявена Независимостта на България. С провъзгласяването на Независимостта завършва дългият процес на възраждане на българската държава. Независимото Българско царство е признато от Великите сили през пролетта на 1909 г. Актът на обявяването на Независимостта на България е важно историческо събитие. Независимостта е предшествана и подготвена от Руско-Турската освободителна война и от Съединението през 1885 г. и е една от най-блестящите акции на българската дипломация в най-новата ни история.

БЕРЛИНСКИЯТ ДОГОВОР ОТ 1878 Г.

Той определя Княжество България като васално на Османската империя, което затормозява стопанското развитие на страната и ограничава възможностите ѝ в международните отношения. Затова след постигането на Съединението на Източна Румелия с Княжество България елитът се насочват към обявяване на независимост. Мирните споразумения задължават българското княжество да се съобразява с режима на капитулациите наложени от Великите сили на Османската империя, който налага преференциален внос на европейските промишлени стоки и обрича развитието на българското вътрешно производство. Затова след постигането на Съединението на Източна Румелия с Княжество България усилията на българския политически елит се насочват към обявяване на независимост.

СЪЕДИНЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

Според Берлинския договор Южна България, наречена по искане на английската дипломация Източна Румелия, и е включена в рамките на Османската империя с известна автономия. Опити за съединението на Княжество България и Източна Румелия се правят през 1880 г. и 1884 г. От пролетта на 1885 сформираният в Пловдив под ръковод-

ството на Захари Стоянов БТЦРК се заема с активно пропагандиране на обединението чрез публикации в пресата и публични демонстрации. На 29 август Сава Муткуров и членът на БТЦРК Димитър Ризов се срещат в Шумен с княз Александър I, провеждащ военни маневри в района на града. Той им дава уверения за подкрепата си, но не уведомява за това скептично настроения към Съединението министър-председател Петко Каравелов. Първоначалното намерение на БТЦРК е Съединението да се обяви на 15 септември, но на 2 септември в Панагюрище започва бунт, овладян още на същия ден от полицията. Пред опасността страната да бъде обхваната от разпокъсани спорадични бунтове, а ръководителите на заговора да бъдат арестувани, комитетът решава да ускори начинанието. Още същия ден представители на БТЦРК са изпратени в различни градове

на областта, откъдето трябва да поведат бунтовнически групи към Пловдив, където да ги поставят под командването на майор Данаил Николаев. На 4 септември бунтовници, под ръководството на Чардафон обявяват Съединението и установяват контрол над село Голямо Конаре. На следващия ден правителството, начело с Иван Ст. Гешов, провежда консултации с руското представителство в Пловдив с намерението, ако получи подкрепа от Русия, самото да обяви Съединението. Руският представител категорично отказва. На 5 септември няколко десетки въоръжени бунтовници от Голямо Конаре се придвижват към Пловдив. През нощта срещу 6 септември частите, командвани от Данаил Николаев, установяват контрол над града и отстраняват правителството и генерал-губернатора Гаврил Кръстевич. Съставено е временно правителство, начело с Георги Странски и е обявена обща мобилизация. След като княз Александър I подкрепя Съединението и след края на последвалата Сръбско-българска война, България и Османската империя постигат споразумение, според което Княжество България и Източна Румелия имат общо правителство, парламент, администрация, армия. Единственото разграничение между двете части на страната, запазено до Обявяването на независимостта на България през 1908, е това, че българският княз е формално назначаван от султана за генерал-губернатор на Източна Румелия.

ПРОВЪЗГЛАСЯВАНЕ НЕЗАВИСИМОСТТА НА БЪЛГАРИЯ

Благоприятни условия за провъзгласяване на Независимостта на България настъпват през септември 1908 г. Тогава вниманието на Великите сили е насочено към френско-германския спор за Мароко, а Австро-Унгария се готви да анексира Босна и Херцеговина. В същото време в Истанбул младотурците извършват преврат, а по жп линията Одрин-Белово избухва стачка. Българското правителство използва момента, конфискува жп-линията и обявява независимост на 22 септември. На следващия ден Австро-Унгария анексира Босна и Херцеговина. На заплахите с война от страна на Османската империя, България отговаря с военна мобилизация и същевременно декларира готовност за мирно уреждане. Тъй като Берлинският договор е двойно нарушен (от София и от Виена), а Великите сили не са готови за

масщабна война, усилията се насочват към дипломатическо признаване на българската независимост. С решаващата помощ на Русия са уредени политическите и финансовите аспекти и през март 1909 г. европейските правителства признават независимостта. България става царство и пълноправен участник в международните отношения. Княз Фердинанд приема титлата цар на България. Създадени са предпоставки за освобождение на последните останали под османска власт български земи в Тракия и Македония. С помощта на Русия е постигнато споразумение по възникналите тежки финансови проблеми. Русия опрощава на Турция военните ѝ задължения, останали още от войната от 1877–1878 г. Турция се отказва от всякакви финансови претенции към България, а България се задължава да изплати на Русия в срок от 75 г. 82 млн. франка. Обявяването на Независимостта се

отбелязва с многохилядни митинги в цялата страна. В шифрована телеграма до Фердинанд, относно настроеността в столицата, неговият личен секретар Чапрашиков пише: „Ентузиазмът в целия град е неописуем. Всички улици и площади задръстени от тълпи народ, който взаимно се поздравява с „честито Царство“ и вика „ура“... Всички магазини са окичени със знамена. Никога столицата не е бивала в такъв възторг.“ Провъзгласяването на независимостта е политически акт на правителството на Александър Малинов, което отхвърля васалната зависимост на България от Османската империя. Самият Малинов е автор на манифеста, който Фердинанд прочита на историческия хълм Царевец и обявява независимостта на България. Така 30 години след Берлинския конгрес България става независима държава. (М. П.)

Манифест на княз Фердинанд за обявяване на държавната Независимост на България

По волята на незабавния цар-освободител, великият братски руски народ, подпомогнат от добрите ни съседи, поданиците на Негово Величество румънския крал, и от юначните българи, на 19 февруарий 1878 година (се) сломиха робските вериги, що през векове сковаваха България, някога тъй велика и славна.

Оттогава до днес, цели тридесет години, българският народ, непоколебимо верен към паметта на народните дейци за своята свобода и въодушевяван от техните завети, неуморно работи за уреждането на хубавата си земя и създаде от нея под мое ръководство и онава на о' бозе почившия княз Александър държава, достойна да бъде равноправен член в семейството на цивилизованите народи. Винаги миролюбив, моят народ днес копнее за културен и икономически напредък; в това отношение нищо не бива да спъва България; нищо не трябва да пречи за преуспяването ѝ. Такова е желанието на народа ни,

такава е неговата воля. Да бъде според както той иска. Българският народ и държавният му глава не могат освен еднакво да мислят и еднакво да желаят. Фактически независимата ми държава се спъва в своя нормален и спокоен развой от едни узи (вери-

ги — бел. ред.), с формалното разкъсване на които ще се отстрани и настаналото охлаждане между България и Турция.

Аз и народът ми искрено се радваме на политическото възраждане на Турция; тя и България — свободни и напълно независими една от друга, ще имат всички условия да създадат и уякчат приятелските си връзки и да се предадат на мирно вътрешно развитие.

Въодушевен от това светло дело и да отговоря на държавните нужди и народно желание, с благословението на Всевишния прогласявам съединената на 6 септември 1885 година България за независимо Българско царство и заедно с народа си дълбоко вярвам, че този ни акт ще намери одобрението на великите сили и съчувствието на целия просветен свят.

Да живее свободна и независима България!

Да живее българският народ!

22 септември 1908 год.
Фердинанд I